

УДК 349.42

СУДОВА ПРАКТИКА ЩОДО РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО ВИДІЛЕННЯ ТА РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОВОЮ ЧАСТКОЮ (ПАЄМ) КОЛИШНІХ КСП

**О.І. ХОРОШЕВСЬКА, аспірантка,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України**

Стаття присвячена аналізу судової практики про виділення та розпорядження майновою часткою (паєм) колишніх КСП. Проведено класифікацію судових рішень по суті позовних вимог, пов'язаних із майновими паями КСП.

КСП, майновий пай, судова практика.

Після проведення приватизації промислових підприємств в Україні розпочався процес реорганізації у сільському господарстві, у ході якого колективні сільськогосподарські підприємства (далі – КСП) реорганізовувалися в юридичних осіб інших організаційно-правових форм. Також у процесі реорганізації КСП їх члени мали можливість вийти з такого КСП зі своїм майновим та земельним паєм та організувати власне сільськогосподарське виробництво у тій чи іншій формі або ж могли реалізувати належні їм майнові паї за цивільно-правовими угодами. Але у процесі паювання та реалізації права на пай між власниками майнових паїв та іншими суб'єктами виникають різні суперечки, які у більшості випадків вирішуються у суді.

Питання реорганізації колективних сільськогосподарських підприємств та реалізації права на майновий пай є актуальним та досить складними, та не у повній мірі врегульованими на законодавчому рівні. Багато у чому ці питання регулюються підзаконними нормативно-правовими актами. Більш того, основні питання щодо порядку реалізації права на майновий пай колективних сільськогосподарських підприємств регулюються аграрним правом, а далеко не усі судді добре обізнані з цією галуззю права та вміють у ній орієнтуватися. Крім того, як показує аналіз судової практики, не завжди суди правильно розуміють сутність майнового паю та зміст і порядок реалізації права на пай. Тому на допомогу суддям має прийти добре підготовлене узагальнення судової практики з питань, що є предметом цього дослідження. Це узагальнення повинно містити відповіді на найбільш проблемні і найбільш часто виникаючі питання щодо реалізації права на майновий пай. Це може бути як узагальнення, проведене окремим суддею (суддями), так постанова пленуму Вищого

---

¹ Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор В.М. Єрмоленко

спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ. Але поки що цього нема, і тому навіть незначна спроба проаналізувати і дещо узагальнити судову практику з питання реалізації права на майновий пай колективних сільськогосподарських підприємств може бути досить корисною і своєчасною.

Метою цієї статті є аналіз судових рішень по справам про виділення та розпорядження майновою часткою (паєм) колишніх КСП та проведення класифікації позовів щодо майнових часток (паїв) і, відповідно, судових рішень за цими позовами.

Слід зазначити, що дослідження судової практики щодо розгляду справ про виділення та розпорядження майновою часткою (паєм) колишніх КСП майже не висвітлювалися у сучасній українській правовій літературі. Серед наукових праць, що присвячені аналізу судової практики пайових правовідносин членів КСП, можна виділити наукові доробки Л.А. Машевської [1], О. Бачерікова [2].

Новизна цієї статті відображена у спробі комплексного аналізу опублікованої в Єдиному державному реєстрі судових рішень [3] практики роботи суддів з питань розгляду справ про виділення та розпорядження майновою часткою (паєм) колишніх КСП. Загальнонаукове значення статті полягає у виявленні основних проблемних моментів теоретичної моделі реорганізації КСП, яка була покладена у підґрунтя аграрної реформи, та спробі пошуку шляхів удосконалення захисту прав власників майнових паїв та інших суб'єктів аграрних правовідносин за допомогою узагальнення судової практики.

Проведений аналіз судової практики (було досліджене близько 200 судових постанов (рішень, ухвал, постанов) судів різного рівня (судів першої інстанції, апеляційні суди, Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ, Верховного Суду України) дало змогу класифікувати на декілька видів позови щодо майнових паїв та, відповідно, судові рішення за цими позовами.

1. Позови про визнання права власності на майновий пай та про витребування майнового паю або його вартості.

Одними з найбільш поширених судових спорів щодо майнових паїв є спори про визнання права власності на майновий пай та про витребування майнового паю або його вартості.

Суд задовольнив вимоги позивачів в частині визнання права позивачів на майновий пай, задовольнив вимогу позивачів про зобов'язання відповідача визначити розмір їх паїв. В частині вимоги позивачів про стягнення з КСП грошової компенсації майнових паїв було відмовлено.

*Рішення Роменського міськрайонного суду Сумської області
від 16 грудня 2009 р. по справі № 2-1326/09
(Витяг)*

Роменський міськрайонного суд Сумської області розглянув у судовому засіданні позов ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 до КСП

«Левченківське» про визнання права на майнові паї колективного сільськогосподарського підприємства та виплату грошової компенсації. Було встановлено, що ОСОБА_1, ОСОБА_2 і ОСОБА_3 до 1996 р. працювали у КСП «8 Березня». 1 березня 1996 р. зборами уповноважених членів КСП «8 Березня» було прийнято рішення про розпаювання землі і майна вказаного КСП та затвердження списків членів КСП, які мають право на земельний і майновий пай, до цих списків увійшли і вони. У подальшому, рішенням загальних зборів уповноважених від 14 грудня 1996 р. КСП «8 Березня» поділено на 4 самостійні КСП, у тому числі і КСП «Левченківське», яке було створене з майнових паїв мешканців с. Левченки. У 2000 р. КСП «Левченківське» було реформоване і після реформації вони в списки членів КСП не були включені. На момент звернення до суду КСП перебуває в стані ліквідації. У грудні 2006 р. вони зверталися за отриманням компенсації, але їм у цьому було відмовлено. Сертифікатів про право власності на майновий пай їм не видавали і розмір паю їм невідомий. Також невідомий їм склад майна що передавалося у КСП «Левченківське».

Суд розглянув в судовому засіданні позов та задовольнив вимоги позивачів в частині визнання права позивачів на майновий пай. Вимога позивачів про зобов'язання відповідача визначити розмір їх паїв також є обґрунтованою і підлягає задоволенню, так як обов'язок визначення розміру майнового паю покладено на спеціально уповноважений орган в КСП, а не на суд. Що ж стосується вимоги позивачів про стягнення з КСП грошової компенсації майнових паїв, дані вимоги є необґрунтованими і такими що не можуть бути задоволені, оскільки позивачі не довели суду конкретний розмір грошової компенсації і не вказали, виходячи з яких підстав вони мають право на отримання грошової компенсації майнового паю, а не на виділ паю в натурі.

Суд задовольнив позов про витребування майнового паю , були визнані недійсними рішення зборів співвласників майнових паїв, відповідач був зобов'язаний виділити у рахунок майнового паю майно з обладнанням, а на залишок майнового паю видати майно згідно структури пайового фонду.

*Рішення Костопільського районного суду Рівненської області
від 06 травня 2011 р. у справі № 2-59/11
(Витяг)*

Костопільський районний суд Рівненської області розглянув в судовому засіданні справу за позовом про витребування майнового паю. Позивач звернувся в суд з позовом, в якому просив зобов'язати відповідача видати йому натурою майновий пай або стягнути з відповідача в його користь вартість його майнового паю. В обґрунтування своїх вимог покликається на те, що йому належать майновий пай у майні КСП ім. Щорса, правонаступником якого є відповідач. На звернення позивача про виділення йому майнового паю відповідач не реагує,

оскільки заява про виділення майнового паю не розглядається вже більше півроку.

Представник відповідача позов визнала частково.

Судом також було встановлено, що рішенням зборів співвласників майнових паїв КСП ім. Щорса від 23 лютого 2003 р. було затверджено структуру пайового фонду, співвласниками майнових паїв КСП ім. Щорса також затверджено перелік майна, яке підлягає розпаюванню.

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про колективне сільськогосподарське підприємство» [4] член підприємства має право отримати майновий пай натурою, грошми або цінними паперами. При цьому спосіб отримання паю залежить від побажань пайовика та можливості підприємства. Оскільки відповідач виділяє згідно рішень зборів майнові паї майном, то майновий пай позивачу необхідно також виділити натурою.

Обставини нашої справи свідчать про те, що відмова у виділенні позивачу в рахунок його паю столярної майстерні з обладнанням, була необґрунтованою. Згідно з довідкою від 11 лютого 2009 р. позивачу по статті структури паю «будівлі і споруди» належить 7278 грн., а вартість столярної майстерні з обладнанням 7649 грн. Сума ж, якої не вистачає (421 грн.), може бути погашена за рахунок наявних у позивача коштів по інших статтях структури майнового паю, як це практикується відповідачем при виділенні майнових паїв.

Висновок суду, що рішення зборів співвласників майнових паїв КСП ім. Щорса від 25 січня 2009 р. та від 31 травня 2010 р., прийняті по заяві позивача, необхідно визнати недійсними є цілком вірним.

За таких обставин суд вважає, що вимога позивача про витребування майнового паю, у тому числі і щодо виділення йому столярної майстерні з обладнанням, є правомірною і підлягає задоволенню.

Суд задовольнив позовні вимоги про витребування майнового паю в натурі.

*Рішення Бершадського районного суду Вінницької області
від 10 липня 2007 р. (справа № 2-1071/2007 р.)
(Витяг)*

Бершадський районний суд Вінницької розглянув в судовому засіданні справу за позовом до СТОВ «Берладинка», спілки співвласників майна колишнього КСП «Берладинка» про витребування майнового паю в натурі. Судом було зобов'язано виділити позивачу майно в натурі на загальну суму 15373 грн. в рахунок його майнового паю, звернувши стягнення на розпайоване майно бувшого КСП «Берладинка», яке перебуває у користуванні СТОВ «Берладинка».

Судом встановлено, що позивач є власниками майнового паю, що у пайовому фонді майна СТОВ «Берладинка», що на даний час знаходиться в його користуванні і належить позивача на підставі свідоцтва про право власності на майновий пай члена КСП (майновий

сертифікат). Тому позовні вимоги позивача були повністю задоволені, що цілком і повністю відповідає закону.

Верховний Суд встановив, що касаційна скарга про стягнення вартості майнового паю підлягає відхиленню, а судові рішення – залишенню без змін, том що доводи касаційної скарги не дають підстав для висновку про те, що судами допущено порушення або неправильне застосування норм процесуального права, яке призвело до неправильного вирішення справи..

Ухвала Верховного Суду України від 20 жовтня 2010 р.

(Витяг)

Верховним Судом України в судовому засіданні було розглянуто справу за позовом до сільськогосподарського кооперативу «Світанок» про стягнення вартості майнового паю за касаційною скаргою сільськогосподарського кооперативу «Світанок» на рішення Роздільнянського районного суду Одеської області від 25 вересня 2008 р. та ухвалу Апеляційного суду Одеської області від 9 квітня 2009 р.

Задовольняючи позов, суди першої та апеляційної інстанцій виходили з того, що позивач, як член підприємства, який вийшов із нього, відповідно до свідоцтва про право власності на майновий пай члена КСП має право на частину пайового фонду СВК «Світанок» у розмірі 0,003 % фонду; стягнення з відповідача вартості вказаного майнового паю суттєво не вплине на ведення господарської діяльності відповідача, не порушить інтересів обох сторін та інших власників паїв.

За змістом ст.ст. 5, 7–9 Закону України «Про колективне сільськогосподарське підприємство» від 14 лютого 1992 р. майно колективного підприємства належить його членам на праві спільної часткової власності і його пайовий фонд майна складається з балансової вартості як основних виробничих та оборотних фондів, створених за рахунок діяльності підприємства, цінних паперів, акцій, так і грошових коштів; а майновий пай є грошовим еквівалентом трудового внеску кожного працівника у колективне майно, визначеним на дату паювання (та скоригований на день вибуття працівника з господарства). Право розпоряджатися своїм паєм на власний розсуд член КСП набуває лише після припинення членства у підприємстві. До припинення членства, частка майна члена колективного підприємства є частиною майна колективного підприємства, яке у статуті визначає принципи формування спільної власності та права членів щодо неї і через свої органи здійснює право власності (володіння, користування, розпорядження).

Верховний Суд вказав, що оскільки законодавством передбачено рівність прав і обов'язків членів колективного сільськогосподарського підприємства щодо спільної виробничо-господарської діяльності та її результатів, а правомочності членів підприємств є похідними від правового статусу, завдань і функцій цих підприємств та правомочностей останніх як юридичних осіб, то і право громадянина вимагати своєї частки (паю) з володіння і користування аграрного підприємства, як і інші

правовідносини члена колективного підприємства з КСП щодо передачі – отримання майнового паю, складу цього паю, його юридичного оформлення також повинні ґрунтуватись на принципі рівності прав і обов'язків зазначених сторін. Це означає, що праву члена КСП вимагати видачі майнового паю відповідає право цього підприємства вирішувати питання складу і структури майнового паю, способу і терміну його виділу, при здійсненні яких (прав) повинні враховуватись інтереси обох сторін.

Спосіб забезпечення цих прав і інтересів члена КСП та підприємства визначений п. 3 ст. 9 Закону України «Про колективне сільськогосподарське підприємство», згідно з яким у разі виходу з підприємства його члени мають право на пай натурою, грошми або цінними паперами відповідно до розміру та структури пайового фонду або в іншій за згодою сторін, формі. Аналогічний підхід до реалізації права членів КСП на вільний вихід з цих підприємств із майновими паями з метою створення на їх основі приватних (приватно-орендних) підприємств, селянських (фермерських) господарств, господарських товариств, сільськогосподарських кооперативів, інших суб'єктів господарювання, заснованих на приватній власності, передбачено і в Указі Президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки» від 3 грудня 1999 р. № 1529/99.

Крім того, слід урахувати, що з метою реалізації прав і інтересів КСП та членів цих підприємств у правовідносинах виділення-отримання майнового паю Міністерством сільського господарства і продовольства України та Інститутом аграрної економіки України 1 січня 1996 р. розроблені методичні рекомендації про порядок отримання майнового паю при виході із колективного сільськогосподарського підприємства його членів, які не є нормативно-правовим актом у розумінні Указу Президента України «Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади» від 3 жовтня 1992 р. Але враховуючи, що у них закладені аналогічні принципи і підходи щодо порядку і способу виділення майнового паю, вони можуть враховуватись підприємствами при затвердженні власних статутів і положень про паювання та судами при вирішенні спорів в частині, які не суперечать Закону, зокрема в них зазначено, що спосіб одержання майнових паїв пайовиками (натурою, грошми або цінними паперами) обирається в кожному конкретному випадку з урахуванням як побажань пайовика, так і можливостей підприємства.

Дослідивши типові судові рішення за позовами про визнання права власності на майновий пай та про витребування майнового паю або його вартості, можна зробити висновок, що кожен окремий випадок потребує більш детального розгляду судами, а надана судова практика слугує прикладом відсутності уніфікованого законодавства в цій сфері.

2. Визнання цивільно-правових угод з майновими паями та майном, яке було виділене у рахунок майнових паїв, дійсними.

Зустрічаються у судовій практиці непоодинокі випадки подання позовів щодо визнання цивільно-правових угод з майном, яке було виділене у рахунок майнових паїв, дійсними.

Суд визнає дійсним договір купівлі-продажу майна.

*Рішення Ямпільського районного суду Вінницької області
від 10 лютого 2011 р. (справа № 2-82/2011)
(Витяг)*

У судовому засіданні Ямпільського районного суду Вінницької області було розглянуто позов до СК «Клембівка», позивач уклав угоду у простій письмовій формі про купівлю-продаж нерухомого майна з відповідачами, яке належить їм згідно Свідоцтв про право власності на майнові паї членів КСП, що було виділено їм на підставі зборів ревізійної комісії та ради Співки «Клембівка», що підтверджено накладною.

Позивач зазначає, що він виконав умови договору і сплатив відповідачам кошти в різних сумах відповідно до часток кожного. У подальшому відповідачі зобов'язувались посвідчити правочин у нотаріуса. Однак відповідачі з різних причин ухилялися від зустрічей, що не давало можливості позивачеві належним чином оформити купівлю-продаж майна.

Рішенням суду позов задоволено на підставі ст. 220 ЦК України, згідно з якою у разі недодержання сторонами вимоги закону про нотаріальне посвідчення договору такий договір є нікчемним. Якщо сторони домовилися щодо усіх істотних умов договору, що підтверджується письмовими доказами, і відбулося повне або часткове виконання договору, але одна із сторін ухилилася від його нотаріального посвідчення, суд може визнати такий договір дійсним. У цьому разі наступне нотаріальне посвідчення договору не вимагається.

Таким чином, суд вважає встановленим, що всі умови договору виконано.

Суд визнав дійсними договори купівлі-продажу.

*Рішення Маловисківського районного суду Кіровоградської області
від 10 січня 2012 р. у справі (№ 2-64/11)
(Витяг)*

Маловисківський районний суд Кіровоградської області від 10 січня 2012 р. був розглянув позов ТОВ «Карат» до ОСОБА_4 про визнання дійсним договору купівлі-продажу майнових паїв та визнання права власності.

Позивач ТОВ «Карат» звернулось до суду з цим позовом, посилаючись на те, що загальні збори співвласників майнових паїв колишнього КСП «Нива» прийняли рішення про вилучення належного їм майна з СВК «Надія» і передачу на відповідальне зберігання громадянам ОСОБА_4 та іншим. Відповідачі – власники майнових паїв – погодилися продати свої майнові паї ТОВ «Карат».

Між сторонами було укладено договори купівлі-продажу майнових паїв, умови яких не суперечать цивільному законодавству України. На

виконання укладених договорів відповідачі передали ТОВ «Карат» у власність свої майнові паї, а покупець оплатив їх частки у грошовому еквіваленті, але відповідачі ухиляються від реєстрації укладених договорів.

Дослідивши матеріали справи, суд задовольнив пред'явлений позов та визнав дійсними договори купівлі-продажу.

3. Позови до КСП та їх правонаступників про збільшення розміру майнового паю.

Зустрічаються у судовій практиці випадки пред'явлення позовів до КСП та їх правонаступників про збільшення розміру майнового паю.

Суд не задовольняє позовні вимоги про визнання права власності на не донараховану суму майнового паю та стягнення вартості та визнання незаконним рішення загальних зборів членів КСП про припинення членства позивача в КСП.

*Рішення Новоазовського районного суду
від 7 серпня 2007 р. (справа № 2-31 2007 р.)
(Витяг)*

Новоазовським районним судом була розглянута справа за позовом до КСП «Зоря» про визнання права власності на не донараховану суму майнового паю та стягнення вартості, визнання незаконним рішення загальних зборів членів КСП «Зоря» від 26 лютого 2000 р. про припинення її членства в КСП «Зоря».

Позивачка звернулася до суду з даним позовом до відповідача, вказуючи, що вона та її мати з 1951 р. працювали у КСП «Зоря». У 2000 р. вона отримала свій майновий пай в розмірі 643 грн., а також як спадкоємиця, пай своєї матері в розмірі 272 грн. Вважає, що повинен бути зроблений перерахунок суми майнових паїв, як її так і матері, оскільки в КСП робився перерахунок майнових паїв, але їй перерахунок не зроблено. Крім того, як їй стало відомо, їй та її матері було виплачено тільки по 10 % від нарахованої суми майнового паю. Просить визнати за нею право власності на не донараховану суму майнових паїв, стягнути їх вартість, а також стягнути витрати по справі.

Згодом позивачка доповнила позовні вимоги, вказуючи, що вона не писала заяв про вихід із членів КСП «Зоря», тому на час прийняття рішення загальними зборами членів КСП «Зоря» від 26 лютого 2000 р. не було підстав для припинення її членства у КСП. Просить також визнати незаконним рішення загальних зборів членів КСП «Зоря» від 26 лютого 2000 р. про припинення її членства у КСП «Зоря».

Представник відповідачів у судовому засіданні позов не визнав, зазначивши, що позивачка працювала у КСП «Зоря». Позивачка стала пенсіонеркою за віком у 1993 р., у 2000 р. позивачка була виключена з членів КСП «Зоря», забравши свій майновий та земельний паї, а також майновий пай своєї матері, тобто вона втратила зв'язок з колгоспом. Просить в позові відмовити.

Суд, дослідивши матеріали справи, вважає позовні вимоги не підлягаючими задоволенню.

Згідно платіжних відомостей позивачка отримала грошми свій майновий пай та майновий пай матері, що не заперечувала позивачка і в судовому засіданні.

Як відмітив суд, зі ст. 9 Закону України «Про колективне сільськогосподарське підприємство» вбачається, що до пайового фонду майна членів підприємства включається вартість основних виробничих і оборотних фондів, створених за рахунок діяльності підприємства, цінні папери, акції, гроші та відповідна частка від участі в діяльності інших підприємств і організацій. Уточнення складу і вартості пайового фонду майна членів підприємств, у тому числі реорганізованих, проводиться за методикою, що затверджується Кабінетом Міністрів України. Право членів підприємства на пайовий фонд майна залежить від їх трудового внеску.

Члену підприємства щорічно нараховується частина прибутку залежно від частки у пайовому фонді, яку за його бажанням може бути виплачено або зараховано у збільшення частки в пайовому фонді. Ці відносини регулюються статутом підприємства.

Пай є власністю члена підприємства. Право розпоряджатися своїм паєм за власним розсудом член підприємства набуває після припинення членства в підприємстві. Пай може успадковуватися відповідно до цивільного законодавства України та статуту підприємства.

У разі виходу з підприємства його члени мають право на пай натурою, грошми або цінними паперами відповідно до розміру та структури пайового фонду або в іншій, за згодою сторін, формі.

4. Позови про визнання права власності на майновий пай за спадкуванням.

Також поширеними у судовій практиці є позови про визнання права власності на майновий пай за спадкуванням.

Судом було відмовлено в позові до відповідачів про стягнення майнового паю грошми та доходів від його використання.

*Рішення Новоазовського районного суду Донецької області
від 11 червня 2007 р. (справа № 2-60)*

(Витяг)

Новоазовський районний суд Донецької області в судовому засіданні розглянув позов до КСП «Саханка», ВАТ «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча», Дочірнього підприємства «Ілліч-Агро Донбас» ВАТ «ММК ім. Ілліча» про визнання права власності на майновий пай за спадкуванням.

Рішенням суду було визнано за позивачем спадкуванням за заповітом право власності на майновий пай КСП «Саханка», що належав особі яка померла.

Позивачка звернулася до суду з даним позовом до відповідачів, вказуючи, що її вітчим який помер, а після його смерті залишилося спадкове майно.

Вітчим був членом КСП «Саханка», згодом вказане КСП реорганізоване у ТОВ «Саханка», згідно договору приєднання ТОВ «Саханка» було реорганізоване шляхом приєднання до ВАТ «ММК ім. Ілліча», до якого як до правонаступника перейшли всі права та обов'язки реформованих КСП «Саханка» та ТОВ «Саханка».

За час роботи у КСП «Саханка» вітчим був нарахований майновий пай, який у зв'язку зі смертю вітчима не отримав, вказаний пай у складі цілого майнового комплексу був переданий ВАТ «ММК ім. Ілліча».

На частину спадкового майна після смерті вітчима позивачка отримала свідоцтво про право на спадщину за заповітом, проте свідоцтва про право на спадщину на майновий пай вітчима вона не оформила, оскільки не існувало свідоцтва про право власності на майновий пай, у зв'язку з відсутністю бланків у Саханській сільраді. Про існування майнового паю вона не знала, дізнався з виданої відповідачем довідки.

Позивачка просить визнати за нею право власності у порядку спадкування за заповітом на майновий пай в КСП «Саханка», що належав вітчиму, зобов'язати ВАТ «ММК ім. Ілліча» видати належний їй майновий пай натурою або стягнути його вартість грошми, зобов'язати ВАТ «ММК ім. Ілліча» передати їй усі доходи від використання майнового паю вітчима, які КСП «Саханка», ТОВ «Саханка» та ВАТ «ММК ім. Ілліча» одержали або могли одержати за весь час його використання.

Згідно зі Статутом КСП «Саханка» вартість паю може виплачуватися майном, грошми або цінними паперами за згодою з правлінням КСП. Із Методики паювання майна КСП «Саханка», затвердженої загальними зборами членів КСП «Саханка», вбачається, що розмір індивідуального майнового паю залежить від трудового вкладу кожного члена КСП. Трудовий вклад визначається з урахуванням трудового стажу члена КСП на даному підприємстві та розміру оплати труда. Пайовий майновий фонд КСП визначається з урахуванням кредиторської заборгованості.

За позивачкою може бути визнано право власності за спадкуванням за заповітом після смерті вітчима на майновий пай КСП «Саханка», оскільки в судовому засіданні встановлено, що позивачка у встановлений законом строк прийняла спадщину, що складалася з земельного паю, оскільки подала державній нотаріальній конторі за місцем відкриття спадщини заяву про прийняття спадщини та отримала свідоцтво про право на спадщину, в цей частині задовольнивши позовні вимоги частково.

Позивачкою не надано суду доказів, що розмір майнового паю

вітчима відповідачем розраховано неналежно до діючого законодавства та не відповідає дійсності, що розмір його майнового паю повинен становити іншу суму, у суду відсутні підстави піддавати сумніву надані відповідачем розрахунки вартості майнового паю вітчима, оскільки його вартість розрахована за формулою на підставі Методики по паюванню майна КСП, затвердженої протоколом № 3 загальних зборів членів КСП «Саханка» та підтверджена висновками комісії по паюванню майна КСП «Саханка».

Позовні вимоги про стягнення вартості майнового паю та доходів від його використання суд вважає такими, що не підлягають задоволенню, оскільки в судовому засіданні встановлено, що позивачка не згодна отримати майновий пай натурою – майном, а виплата вартості майнового паю грошми проводиться за згодою сторін, ні спадкодавець, ні позивачка з заявою про виділ майнового паю в натурі не зверталися до КСП «Саханка», а також не зверталися з заявою про укладення договору оренди майнового паю, тому суд вважає позовні вимоги в цей частині не обґрунтованими і не підлягаючими задоволенню.

Схоже за суттю рішення було винесене у справі № 2-151/07 р. від 27 лютого 2007 р.

Судом було відмовлено в позові до відповідачів про стягнення майнового паю грошми та доходів від його використання.

*Рішення Новоазовським районним судом Донецької області
у справі № 2-151/07 р. від 27 лютого 2007 р.*

Новоазовським районним судом Донецької області було розглянуто справу за позовом до КСП «Дружба народів», ДП «Ілліч-Агро Донбас», ТОВ «Марсервіс» про визнання права власності на майновий пай в порядку спадкування.

Апеляційний суд вважає, що апеляційні скарги позивача підлягають частковому задоволенню, рішення суду скасуванню з направленням справи на новий судовий розгляд виходячи з наступного.

*Ухвала Апеляційного суду Чернігівської області від 25 липня 2007 р.
(Витяг)*

Апеляційний суд Чернігівської області в судовому засіданні розглянув справу за апеляційними скаргами позивача та ПСП «Колос» на рішення Корюківського районного суду Чернігівської області від 04 червня 2007 р. у справі за позовом позивача до ПСП «Колос» про виплату компенсації за майновий пай.

Апеляційний суд встановив, що позивач звернувся до суду з позовом до ПСП «Колос» про стягнення з останнього на його користь компенсації за майновий пай в грошовому виразі. Свої вимоги позивач мотивував тим, що після смерті батьків він отримав у спадщину майновий пай члена КСП «Колос» (нині – ПСП «Колос»), відповідно до майнового сертифікату йому належить 0,27 % від майна пайового фонду підприємства. На неодноразові звернення до директора ПСП «Колос» з проханням виплатити компенсацію грошми за майнові паї батьків відповіді

він не отримав. Рішенням загальних зборів колишніх членів реорганізованого КСП «Колос» позивачу було виділено майновий пай в натурі, проти якого він заперечує, оскільки вважає, що має право вибору компенсації за майновий пай або натурі, або грішми.

Рішенням Корюківського районного суду Чернігівської області від 4 червня 2007 р. позов позивача задоволено частково, стягнуто с ПСП «Колос» на користь позивача 2 052 грн. 84 коп. грошової компенсації за частину майнового паю та виділено з ПСП "Колос" на користь позивача частину майнового паю в натурі. В апеляційній скарзі позивач просить змінити рішення суду в частині виділення майнового паю в натурі та зобов'язати відповідача виплатити йому компенсацію за решту майнового паю в розмірі 2 293 грн. 48 коп., посилаючись на те, що Законом України «Про колективне сільськогосподарське підприємство» передбачено його право у разі виходу з підприємства на пай натурою, грішми або цінними паперами за його вибором, категорично відмовляється брати майновий пай натурою.

В апеляційній скарзі ПСП «Колос» просить скасувати рішення суду та відмовити у задоволенні позовних вимог позивача. Позивач наголошує на тому, що ПСП «Колос» є лише користувачем майна співвласників, колишніх членів КСП «Колос», всі питання щодо отримання майнового паю вирішуються виключно загальними зборами колишніх членів КСП «Колос», а суд безпідставно розпорядився майном підприємства правонаступника ПСП «Колос», який є неналежним відповідачем по справі.

Задовольняючи частково позов та стягуючи з ПСП «Колос» на його користь 2 052 грн. 84 коп. грошової компенсації за частину майнового паю, районний суд виходив з неможливості виділення у натурі такого майна, як частина гноєзбірника вартістю 1 879 грн. та незавершені капітальні вкладення (дорога) вартістю 173,84 коп., тому вважав за доцільне стягнути з відповідача їх вартість, а решту майна виділити в натурі.

Вирішуючи спір, районний суд не врахував, що визначення порядку виділення майнового паю члена колективного підприємства, а також структури і вартості паю віднесено до компетенції органу самоврядування колективного підприємства, який діє відповідно до статуту підприємства та затверджених ним актів. Стягуючи грошову вартість майнового паю з ПСП «Колос» як з правонаступника КСП «Колос», суд не встановив факту отримання правонаступником від реформованого підприємства саме грошових коштів як частки майна його членів та не врахував, що правонаступник має зобов'язання перед позивачем у межах складу і вартості переданого йому майна колективного підприємства, членами якого були батьки позивача.

Окрім того, суд не врахував, що у разі виділення позивачеві майнового паю грішми порушуються інтереси інших власників паїв, розглянув справу без участі уповноваженої особи власників майнових

паїв.

Вказані порушення є безумовною підставою для скасування рішення суду і направлення справи на новий розгляд.

Тому Апеляційним судом рішення Корюківського районного суду Чернігівської області від 4 червня 2007 р. було скасовано, справа направлена на новий розгляд до того ж суду в іншому складі суду.

На підставі проведеного дослідження та узагальнення судової практики можна зробити декілька висновків.

1. В Єдиному державному реєстрі судових рішень міститься величезна кількість судових рішень про виділення та розпорядження майновою часткою (паєм) колишніх КСП, що свідчить про досить активну роль судів у вирішенні спорів, які виникають під час реалізації права особи на майновий пай КСП.

2. Усі судові спори щодо майнових паїв КСП можна звести до наступних груп позовів:

а) про визнання права власності на майновий пай та про витребування майнового паю або його вартості;

б) про визнання цивільно-правових угод з майновими паями та майном, яке було виділене у рахунок майнових паїв, дійсними;

в) про збільшення розміру майнового паю;

г) про визнання права власності на майновий пай за спадкуванням.

3. Право члена КСП вимагати виділення майнового паю відповідає праву цього підприємства вирішувати питання складу і структури майнового паю, його вартості, способу його вирішення.

4. Визначення порядку виділення майнового паю члена КСП, який виходить з нього, структури та вартості паю віднесено до компетенції органу самоврядування КСП, що діє відповідно до статуту підприємства та затверджених ним актів.

5. Досить велика кількість скасування рішень судів першої інстанції судами апеляційної та касаційної інстанції свідчить про існування певних труднощів у суддів при вирішенні спорів про майнові паї КСП. Це пов'язано, скоріш за все, із уніфікацією суті майнового паю, його правової природи, порядком його формування та виділення у процесі реорганізації КСП.

6. Для уніфікації судової практики та зведення до мінімуму судових помилок при вирішенні спорів про майнові паї КСП було б корисним підготувати узагальнення судової практики або проведене окремим суддею (суддями), або (що є більш доцільним) у вигляді постанови пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

Список літератури:

1. Машевська Л.А. Врегулювання спорів, що виникають із майнових правовідносин членів реорганізованих КСП рішеннями вищих судових інстанцій / Л.А. Машевська // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 633–639.

2. Бачеріков О. Проблеми регулювання спорів щодо майна пайових фондів та захисту майнових паїв / О. Бачеріков // Юридичний журнал. – 2007. – № 3 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://justinian.com.ua/article.php?id=2604>.

3. Єдиний державний реєстр судових рішень : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua>.

4. Про колективне сільськогосподарське підприємство : Закон України від 14 лютого 1992 р. № 2114-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 20. – Ст. 272.

Стаття посвячена аналізу судової практики о выделении и распоряжении имуществом частью (паем) бывших КСП. Проведена классификация судебных решений по существу исковых требований, связанных с имуществом паями КСП.

КСП, имуществом пай, судебная практика.

The article is devoted to the analysis of the judicial practice about allocation and disposition of property shares (share) of former PCB. Classification is made of judicial decisions on the merits of claims, connected with the property shares of the PCB.

PCB, property share, judicial practice.